

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 9166
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Шишак Андріана Михайлівна, 1997 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2020 році Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка за спеціальністю Початкова освіта, аспірантка кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, виконала акредитовану освітньо-наукову програму Початкова освіта.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, від 13 травня 2025 року № 154, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Терещук Григорій Васильович, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри сфери обслуговування, технологій та охорони праці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Рецензента – Янкович Олександра Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Офіційних опонентів

Будник Олена Богданівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Шаран Олександра Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного

університету імені Івана Франка;

Білер Оксана Славівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

на засіданні «23» червня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка Андріані ШИШАК на підставі публічного захисту дисертації «Формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів в умовах диджиталізації початкової освіти» за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Дисертацію виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль.

Наукові керівники: Чайка Володимир Мирославович – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету; Жаркова Ірина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Дисертація виконана державною мовою, відповідно до вимог МОН, освітньо-наукової програми закладу, специфіки галузі знань та спеціальності. Дотримано вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 27 опублікованих наукових праць, серед яких: 6 – у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»), 5 – в зарубіжних

наукових періодичних виданнях (2 з них індексовано у Scopus та Web of Science), 15 – у збірниках наукових конференцій, 1 – у методичних рекомендаціях.

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Чайка В. М., Шишак А. М. Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Вип. 50. С. 38–47.

2. Шишак А. Формування навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи в процесі роботи з цифровою інформацією. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. № 2. С. 34–41.

3. Шишак А. Інформаційно-комунікаційна та інформаційно-цифрова компетентності молодшого школяра: порівняльний аналіз змісту понять. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. № 1 (50). С. 215–318.

4. Чайка В., Шишак А. Інформаційно-цифрові вміння учнів початкової школи: сутність, види, змістові характеристики. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. № 1. С. 69–77.

5. Шишак А. Педагогічні умови формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі діджиталізації початкової освіти. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Львів, 2024. Вип. 40. С. 24–38.

6. Шишак А., Жаркова І. Реалізація змістової лінії «Геометричні фігури» шляхом використання цифрових засобів на уроках математики у 1 класі. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 5. С. 104–110.

7. Forming the Ability of Younger Students to Behave Safely on the Internet / A. Shyshak et al. *Journal of Education Culture and Society*. Wrocław : Foundation

8. Formation of Literary Competence of Junior Schoolchildren by ICT Tools / A. Shyshak et al. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 2023. Vol. 23(1). P. 90–100

У дискусії взяли участь голова, рецензент, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Терещук Григорій Васильович – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри сфери обслуговування, технологій та охорони праці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Без зауважень.

Будник Олена Богданівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

1. У дослідженні висвітлено окремі аспекти диджиталізації освіти, зокрема початкової, в зарубіжних країнах (Естонії, Австрії, Великій Британії, Словаччині) (сс. 73–74). На нашу думку, доцільним було б здійснити порівняльний аналіз закордонних підходів до формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів. То ж у цьому контексті варто було б розглянути досвід країн-лідерів у цифровій освіті – Фінляндії, Канади, Японії тощо – для виокремлення спільних тенденцій, інноваційних практик і можливостей їх адаптації до українських реалій.

2. У дисертації презентовано авторську модель реалізації педагогічних умов формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти та методику її впровадження під час формувального експерименту. Водночас, для посилення практичної значущості дослідження, доцільно було б розглянути питання адаптації цифрових інструментів для потреб дітей з особливими освітніми потребами, тобто формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів з урахуванням особливостей психофізичного розвитку. Цей аспект є критично важливим у контексті розвитку інклюзивної освіти в Україні та значно

розширив би сферу застосування отриманих результатів.

3. В окремих випадках дисертантці не вдалося уникнути декларативного та описового стилю, у теоретичній частині подекуди недостатньо критичного аналізу приведених автором досліджень.

4. У подальших наукових дослідженнях доцільно було б простежити рівень готовності молодих учителів початкової школи до використання запропонованих дидактичних матеріалів, ІКТ у період їх адаптації до професійної діяльності в Новій українській школі, передусім на предмет практичного застосування ними запропонованих у дослідженні методичних положень. Водночас, зважаючи на цінний доробок дисертантки та практичний досвід роботи Центру післядипломної освіти (під час реалізації освітньої програми підвищення кваліфікації фахівців початкової освіти «Організація освітнього процесу в умовах цифрової трансформації початкової школи»), рекомендуємо ініціювати проведення курсів підвищення кваліфікації, онлайн-тренінгів для вчителів-практиків для розвитку в них професійних умінь для роботи з учнями в умовах дистанційного / змішаного навчання, формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів (у т.ч. Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника).

Шаран Олександра Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

1. У змісті дисертації інформаційно-цифрові вміння молодших школярів визначено як компонент їх інформаційно-цифрової (інформаційно-комунікаційної) компетентності, тому дисертантка у роботі зосередила свою увагу на характеристиці та порівнянні змісту понять «інформаційно-цифрова компетентність» та «інформаційно-комунікаційна компетентність», які у межах дослідження вважає синонімічними (Додаток А, ст. 242). Однак у науковому просторі, окрім цих двох назв ключових компетентностей молодших школярів, вживають ще такі терміни: «комп'ютерна грамотність», «цифрова компетентність», «інформаційна грамотність», «цифрова

грамотність». Доцільно було б здійснити компаративістський аналіз сутності усіх зазначених дефініцій з урахуванням їх еволюції у вітчизняному й зарубіжному освітньому дискурсі, що забезпечило б можливість чітко окреслити термінологічне поле дослідження та уникнути потенційної термінологічної плутанини.

2. Попри чітке виокремлення мотиваційного, змістового, процесуального та контрольного компонентів інформаційно-цифрових умінь молодших школярів (ст. 92), у роботі бракує глибшого аналізу їх взаємозв'язків. Подання схематичного або логічного обґрунтування впливу одного компонента на інші зробило б теоретичну конструкцію більш цілісною й обґрунтованою.

3. У роботі основну увагу зосереджено на позитивному впливі цифрових технологій на особистість молодшого школяра. Було б доцільно більш глибоко дослідити й потенційні ризики: цифрову залежність, інформаційне перевантаження, зниження мотивації до традиційного навчання тощо, а також шляхи їх унеможливлення.

4. Авторка розробила та впровадила в освітній процес початкової школи ефективну методику реалізації педагогічних умов формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти. Однак у змісті дисертації поза її увагою залишилися інші наукові концепції щодо формування таких умінь у здобувачів початкової освіти (наприклад, технологія формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів у процесі соціально-педагогічної комунікації). Критичне зіставлення власного підходу з іншими методиками, які існують в Україні та за кордоном, тільки підсилило б наукову обґрунтованість дослідження, дало б змогу краще виокремити його унікальність, а також показало б переваги чи можливі обмеження авторської методики у ширшому освітньому контексті.

Білер Оксана Славівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

1. Серед суперечностей, що актуалізують вивчення зазначеної проблеми, дисертантка визначає суперечність між потребою наскрізно формувати інформаційно-цифрові вміння молодших школярів у межах оволодіння ними змістом усіх освітніх галузей та реалізацією цього процесу під час вивчення лише інформатичної освітньої галузі (ст. 25). Однак у змісті дисертації авторка мало зосереджується на використанні потенціалу формування окреслених умінь якраз під час вивчення сучасними учнями початкової школи навчального предмета «Інформатика», хоч пише про це в історичній ретроспективі. Вважаємо, що було б доцільно порівняти специфіку, змістове наповнення та дидактичні можливості інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми галузями щодо формування інформаційно-цифрових умінь у молодших школярів. Зокрема, доцільним було б проаналізувати, які саме вміння формуються винятково під час вивчення «Інформатики», а які інтегровано в межах мовно-літературної, математичної, природничої тощо. Такий аналіз дав би змогу глибше розкрити потенціал міжпредметної інтеграції в контексті формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти.

2. У дисертації представлено модель реалізації педагогічних умов формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти (ст. 139), проте спостерігається певна компонентна неузгодженість, оскільки сама модель реалізації педагогічних умов включає безпосередньо ці педагогічні умови, що частково дублює її зміст. Доцільнішим, із нашого погляду, було б позиціонування цієї розробки як «Моделі методики формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти», що більш точно відображає її змістове наповнення та кореспондує із формулюванням практичного значення результатів дослідження (с. 30). Крім того, у межах пропонуваної моделі дисертантка загально окреслює форми, методи, прийоми та засоби, що застосовуються в освітньому процесі для сприяння становленню зазначених умінь. Водночас було б доцільно здійснити

деталізований розподіл цих дидактичних складників відповідно до кожної з чотирьох визначених педагогічних умов. Така структуризація сприяла б кращому візуальному сприйняттю моделі, посиленню її практичної значущості та забезпеченню цілісності логіки реалізації кожної умови в контексті диджиталізації початкової освіти.

3. На нашу думку, доцільним був би детальний аналіз можливих бар'єрів і проблем, з якими можуть стикнутися педагоги під час впровадження запропонованої методики, зміст якої відображає модель реалізації педагогічних умов формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти, у різних типах шкіл. З огляду на те, що в експерименті брали участь як міські, так і сільські заклади загальної середньої освіти, доцільним було б провести порівняльний аналіз їхнього матеріально-технічного забезпечення, цифрової інфраструктури, кадрових ресурсів та рівня підготовленості вчителів до використання цифрових технологій. Це б підсилило наукову обґрунтованість отриманих результатів і підвищило їхню прикладну цінність.

4. Дисертантка здійснила перевірку достовірності отриманих результатів експерименту за допомогою методу порівняння двох незалежних вибірок критерію χ^2 (модифікованого критерію Пірсона), що є загальноприйнятим статистичним інструментом для аналізу якісних змін (ст. 198–200). Водночас варто було б також застосувати критерій Стюдента для оцінки достовірності змін кількісних показників, зокрема середніх значень у контрольних та експериментальних групах. Це забезпечило б можливість глибше проаналізувати ефективність запропонованої методики та підвищити статистичну валідність висновків.

Янкович Олександра Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

1. Дисертантка відповідно до мети дослідження на основі аналізу

наукових джерел виявила педагогічні умови формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти (с. 109 дисертації). Варто було б акцентувати увагу також на власних наукових пошуках, які дали змогу виявити такі умови; а також зазначити у висновках до другого розділу, на основі чого визначено досліджувані педагогічні умови.

2. Вагомим у дослідженні є значення моделі реалізації педагогічних умов формування інформаційно-цифрових умінь молодших школярів у процесі диджиталізації початкової освіти (с. 139). Водночас ця модель є дещо перевантажена інформативно.

3. Доцільно приділити більше уваги цифровому детоксу (digital detox), оскільки лише реалізація його способів у сукупності з опануванням інформаційно-цифрових умінь забезпечує гармонійний розвиток особистості, збереження ментального здоров'я здобувача.

4. Дисертація містить 15 таблиць. Проте доцільно було б зміст роботи доповнити також таблицею «Компоненти, критерії, рівні та діагностичні методики для вимірювання сформованості інформаційно-цифрових умінь молодших школярів».

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» кількість членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Андріані ШИШАК ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 013 Початкова освіта. Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Григорій ТЕРЕЩУК